

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково- педагогічної
роботи

Пантелеймонов А.В.

„_____” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

СТРАХУВАННЯ

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціалізація _____

Вид дисципліни обов'язкова

Факультет Економічний факультет
(назва підрозділу)

20_18_ / 20_19_ навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою економічного факультету

“ ___ ” _____ 20_18 року, протокол № ___

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Загорська Д. М., кандидат економічних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри «Фінанси, банківська справа та страхування»

Протокол від “ ___ ” _____ 2018 року № ___

Завідувач кафедри Фінанси, банківська справа та страхування

_____ Глущенко В.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією економічного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ ___ ” _____ 2018 року № ___

Голова методичної комісії економічного факультету

_____ Євтушенко В.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Страховання» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

Спеціальності (напрямку) 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціалізації _____

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості страхових відносин на різних етапах розвитку страхового ринку, класифікація страхування за різними ознаками, види та форми страхування та їх особливості.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомити студентів з основними питаннями дисципліни «Страховання» та здійснити послідовне формування у студентів знань страхового захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб на випадок настання ризикових ситуацій, організації страхового ринку та страхових компаній, а також формування уміння використовувати ці знання на практиці.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є дати студентам необхідні теоретичні знання в галузі страхування; з'ясувати об'єктивну необхідність, сутність й роль страхування за умов розвитку економіки ринкового типу; ознайомити студентів з основними термінами, використовуваними в страхуванні, з основними видами страхування, що існують на українському ринку страхових послуг; висвітлити організацію та розвиток діяльності страхового ринку України, та його державне регулювання; вивчити діяльність страховиків, види страхових ризиків та шляхи підвищення фінансової стійкості страхування; навчити проводити аналіз ринку страхових послуг та оцінювати фінансову стійкість страхових компаній; дати студентам аналітичну інформацію про тенденції, що існують на українському ринку страхування.

1.3. Кількість кредитів 4 ЄКТС.

1.4. Загальна кількість годин 120 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-
Семестр	
7-й	-
Лекції	
год. 30	год. -
Практичні, семінарські заняття	
год. 30	год. -
Лабораторні заняття	
год. -	год. -
Самостійна робота	
год. 40	год. -
Індивідуальні завдання	
год. 20	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- визначати ризики, які можуть вплинути на життєдіяльність людей або на результати діяльності підприємств;
- вибрати можливі варіанти страхового захисту юридичних осіб й громадян відносно шкоди майна, здоров'ю, доходів, ренти від непередбачених подій;
- вирахувати шляхи підвищення фінансової стійкості страхування;
- побудувати ефективні страхові відносини між страховиками і страхувальниками;
- вміти проводити повний аналіз страхового ринку та оцінювати ринок страхових послуг.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна теорія страхування.

Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування.

Зміст: Історичне поява страхування та його розвиток. Сутність страхування, суб'єкти, об'єкти та його функції. Роль страхування в умовах ринкової економіки.

Тема 2. Класифікація страхування.

Зміст: Основні ознаки класифікації страхування. Види і форми страхування. Системи страхування.

Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.

Зміст: Сутність страхових ризиків та їх класифікація. Оцінка ризиків у страхуванні. Страхування як складова ризик-менеджменту.

Тема 4. Страховий ринок.

Зміст: Сутність і структура страхового ринку. Учасники страхового ринку. Страховий ринок України.

Тема 5. Страхова організація.

Зміст: Поняття страхової організації. Діяльність страхової організації.

Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.

Зміст: Необхідність та значення державного регулювання. Ліцензування страхової діяльності. Договори страхування та їх особливості.

Розділ 2. Страхова організація та її діяльність.

Тема 7. Особисте страхування.

Зміст: Сутність та необхідність особистого страхування. Страхування життя. Страхування від нещасних випадків. Медичне страхування. Пенсійне страхування.

Тема 8. Майнове страхування.

Зміст: Сутність та структура майнового страхування. Страхування майна юридичних осіб. Страхування домашнього майна. Страхування автотранспортних засобів. Страхування кредитів.

Тема 9. Страхування відповідальності.

Зміст: Сутність страхування відповідальності та його види. Страхування цивільно-правової відповідальності транспортних засобів. Страхування професійної відповідальності.

Тема 10. Перестраховання та співстраховання.

Зміст: Економічний зміст перестраховання та його значення. Методи і форми перестраховання, сутність співстраховання. Порядок здійснення перестраховальних операцій.

Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.

Зміст: Сутність фінансової діяльності, доходи і витрати страховика. Особливості оподаткування страхової діяльності.

Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.

Зміст: Фінансова стійкість страховика і страхові резерви. Інвестиційна діяльність страховика і його тарифна політика.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна теорія страхування.												
Тема 1. Сутність, принципи і роль страхування.	9	2	2		2	3						
Тема 2. Класифікація страхування.	8	2	2		1	3						
Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.	8	2	2		1	3						
Тема 4. Страховий ринок.	11	3	3		2	3						
Тема 5. Страхова організація.	12	3	3		2	4						
Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.	12	3	3		2	4						
Разом за розділом 1	60	15	15		10	20						
Розділ 2. Страхова організація та її діяльність.												
Тема 7. Особисте страхування.	11	3	3		2	3						
Тема 8. Майнове страхування.	11	3	3		2	3						
Тема 9. Страхування відповідальності.	11	3	3		2	3						
Тема 10. Перестраховування та співстрахування.	8	2	2		1	3						
Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.	9	2	2		1	4						
Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.	10	2	2		2	4						
Разом за розділом 2	60	15	15		10	20						
<i>Усього годин</i>	120	30	30		20	40						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування.	2
2	Тема 2. Класифікація страхування.	2
3	Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.	2
4	Тема 4. Страховий ринок.	3
5	Тема 5. Страхова організація.	3
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.	3
7	Тема 7. Особисте страхування.	3
8	Тема 8. Майнове страхування.	3
9	Тема 9. Страхування відповідальності.	3
10	Тема 10. Перестраховування та співстраховування.	2
11	Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.	2
12	Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Тема 1. Сутність, принципи та роль страхування.	3	тести
2	Тема 2. Класифікація страхування.	3	тести
3	Тема 3. Страхові ризики та їх оцінювання.	3	тести
4	Тема 4. Страховий ринок.	3	тести
5	Тема 5. Страхова організація.	4	тести
6	Тема 6. Державне регулювання страхової діяльності.	4	тести
7	Тема 7. Особисте страхування.	3	тести
8	Тема 8. Майнове страхування.	3	тести
9	Тема 9. Страхування відповідальності.	3	тести
10	Тема 10. Перестраховування та співстраховування.	3	тести
11	Тема 11. Доходи, витрати і прибуток страховика.	4	тести
12	Тема 12. Фінансова надійність страхової компанії.	4	тести
	Разом	40	

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням для студентів при вивченні навчальної дисципліни «**Страхування**» є підготовка рефератів та дослідження ситуаційної вправи.

Теми рефератів

1. Історія виникнення і розвитку страхових відносин.
2. Економічна сутність і функції страхування в ринковій економіці.
3. Поняття страхового ринку. Класифікація страхових ринків.
4. Характеристика страхового ринку України.
5. Ліцензування страхової діяльності.
6. Організаційні форми страхових компаній.
7. Державне регулювання та ліцензування страхової діяльності.
8. Системи страхування.
9. Страхування як складова ризик-менеджменту.
10. Оцінка ризиків у страхуванні.
11. Структура страхових тарифів та особливості їх побудови в окремих галузях страхування.

12. Інвестиційна діяльність страхових компаній.
13. Обов'язкове страхування в Україні: призначення та види.
14. Страхування майна підприємств й організацій.
15. Страхування майна громадян і перспективи його розвитку.
16. Особисте страхування та перспективи його розвитку.
17. Страхування відповідальності, кредитних і підприємницьких ризиків.
18. Розвиток ризикових видів страхування на сучасному етапі.
19. Страхування зовнішньоекономічної діяльності та перспективи його розвитку.
20. Страхування в державному секторі економіки.
21. Стан, проблеми та перспективи розвитку перестраховування в Україні.
22. Особливості діяльності товариств взаємного страхування.
23. Фінансові основи страхової діяльності.
24. Проблеми та шляхи вдосконалення організації фінансів страховиків.
25. Соціальне страхування.
26. Економічний аналіз страхової діяльності.
27. Проблеми розвитку страхової справи в Україні на сучасному етапі.
28. Організація страхового ринку в промислово розвинених країнах світу.
29. Страхування в умовах інфляції.
30. Державні страхові фонди та резерви.

7. Методи контролю

Методи навчання – це:

- створення спільного знання зі студентами на підставі викладення основних теоретичних положень навчальної дисципліни;
- організація діяльності студентів під час навчання;
- планування та аналіз оцінювання знань, вмінь, навиків.
- метод візуалізації (використання мультимедійних засобів при викладанні навчальної дисципліни);
- метод верифікація (перевірка теоретичних положень на базі сучасних аналітичних даних) тощо.

Методами контролю є:

- тестування;
- оцінка усної розгорнутої відповіді на питання;
- співбесіда;
- оцінка письмової відповіді на питання;
- вирішення задач;
- виконання комбінованих завдань тощо.

8. Схема нарахування балів та критерії оцінювання

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Екзамен (залікова робота)	Сума		
Розділ 1						Розділ 2						Контрольна робота, передбачен а навчальним планом				Індивіду альне завдання	Разом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	P1	P2	10	60	40	100
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	19	19				

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Критерії оцінювання контрольної роботи

Підсумкова оцінка за виконання контрольної роботи виставляються за двадцятибальною шкалою оцінювання знань.

Оцінювання **теоретичного завдання** (максимально 4 бали) здійснюється за наступними критеріями:

Кількість балів	Критерії
4	Студент володіє системними знаннями навчального матеріалу та ефективно їх застосовує при написанні відповіді. Відповідь повна, ґрунтова, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення основної та додаткової літератури. Студент може встановити причинно-наслідкові та між предметні зв'язки, робить аргументовані висновки, виявляє пізнавально-творчий інтерес до навчального матеріалу.
3	Студент в цілому володіє навчальним матеріалом, правильно користується економічними категоріями при відповіді на теоретичне питання, здатен навести основні формули, вирази, категорії з їх вірним поясненням. Може в цілому аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити узагальнення, але відповідь базується суто на лекційному матеріалі без знання додаткового та/або допущені окремі несуттєві помилки при викладанні завдання.
2-1	Студент на рівні запам'ятовування викладає окремі частини навчального матеріалу на поверховому рівні, здатний описати суть окремих економічних категорій, процесів, але не може зробити узагальнення, висновки, встановити причинно-наслідкові зв'язки.
0	Студент не надав відповіді на завдання або відповідь подана з концептуальними помилками при її викладанні.

Оцінка за виконання **тестового завдання** складається з 5 тестів по 1 балу кожен (максимально 5 балів за виконання тестових завдань).

Неповною відповіддю вважається відповідь на тест, в якому нормативним є більш одного варіанта відповіді та якщо студент навів не всі правильні варіанти відповідей з можливих.

Якщо студент навів всі правильні варіанти відповідей - відповідь вважається правильною (1 бал).

Оцінювання **задачі** (максимум 5 балів за завдання) здійснюється за наступними критеріями:
Правильна відповідь (5 балів) – це зафіксована письмово правильна відповідь та обґрунтована поясненнями.

Неправильна відповідь (0 балів) – це помилкове рішення або відсутність його зовсім.

Підсумкова оцінка за виконання контрольної роботи складається з суми трьох завдань: теоретичного, тестових та 2 задач, що складає з 19 балів загальної суми.

Критерії оцінювання письмової екзаменаційної роботи

Письмова екзаменаційна робота складається з теоретичного питання на 10 балів, 10 тестів на 10 балів та 2 задач на 20 балів (максимальна кількість балів 40).

Оцінювання **теоретичного питання** (максимально 20 балів) здійснюється за наступними критеріями:

Кількість балів	Критерії
10	Студент володіє системними знаннями навчального матеріалу та ефективно їх застосовує при написанні відповіді. Відповідь повна, ґрунтова, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення основної та додаткової літератури. Студент може встановити причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки, робить аргументовані висновки, виявляє пізнавально-творчий інтерес до навчального матеріалу.
7	Студент в цілому володіє навчальним матеріалом, правильно користується економічними категоріями при відповіді на теоретичне питання, здатен навести основні формули, вирази, категорії з їх вірним поясненням. Може в цілому аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити узагальнення, але відповідь базується суто на лекційному матеріалі без знання додаткового та/або допущені окремі несуттєві помилки при викладанні завдання.
4	Студент на рівні запам'ятовування викладає окремі частини навчального матеріалу на поверховому рівні, здатний описати суть окремих економічних категорій, процесів, але не може зробити узагальнення, висновки, встановити причинно-наслідкові зв'язки.
0	Студент не надав відповіді на завдання або відповідь подана з концептуальними помилками при її викладанні.

Оцінка за виконання **тестового завдання** складається з 10 тестів по 1 балу кожен (максимально 10 балів за виконання тестових завдань).

Неповною відповіддю вважається відповідь на тест, в якому нормативним є більш одного варіанта відповіді та якщо студент навів не всі правильні варіанти відповідей з можливих.

Якщо студент навів всі правильні варіанти відповідей - відповідь вважається правильною (1 бал).

Оцінювання **задачі** (максимум 10 балів за завдання) здійснюється за наступними критеріями:

Правильна відповідь (10 балів) – це зафіксована письмово правильна відповідь та обґрунтована поясненнями.

Неправильна відповідь (0 балів) – це помилкове рішення або відсутність його зовсім.

Підсумкова оцінка за виконання екзаменаційної роботи складається з суми балів за теоретичне питання на 10 балів, 10 тестів на 10 балів та 2 задач на 20 балів (максимальна кількість балів за роботу 40 балів).

9. Рекомендована література

Основна література

Законодавчі акти

1. Конституція України. – К.: Вид-во «Право», 1996. – 56с.
2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996р. № 85/96-ВР (зі змінами і доповненнями).
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування»» від 04.10.2001р. № 2745-14.
4. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004р. № 1961-IV.
5. Закон України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг» від 06.02.2003р. № 485-IV.
6. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003р. № 1057-IV.
7. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження страхової діяльності» від 28.08.2003р. № 40.
8. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України «Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків» від 17.03.2005р. № 3755.
9. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України «Про затвердження Методики формування резервів із страхування життя» від 27.01.2004р. № 24.
10. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України «Про затвердження Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя» від 17.12.2004р. № 3104.

Підручники і навчальні посібники

Монографічна література

1. Адамчук Н.Г. Мировой страховой рынок на пути к глобализации / Н.Г. Адамчук. — М. : МГИМО, 2004. — 591 с.
2. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. — 6-те вид. — К. : Знання, 2008. — 351 с.
3. Баранова В.Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи / В.Г. Баранова. — О. : Видавництво “ВМВ”, 2009. — 380 с.
4. Внукова Н.М. Страхування : навч.-метод, посіб. / Н.М. Внукова. — Х. : Бурун Книга, 2004. — 371 с.
5. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посіб. / О.Д. Вовчак. - Л.: Новий світ — 2000, 2006. — 480 с.
6. Горбач Л.М. Страхова справа: навч. посіб. / Л.М. Горбач. - К.: Кондор, 2003. - 207 с.
7. Зубец А.Н. Страховий маркетинг / А.Н. Зубец. — М. : Анкіл, 2008.— 254 с.
8. Осадець С.С. Страхування : підручник / С.С. Осадець. — 2-е вид. — К. : КНЕУ, 2002. — 599 с.
9. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. / Р.В. Пікус. — К. : Знання, 2010. — 598 с.
10. Страхування: підруч. / [кер. авт. кол. і наук. ред. В.Д. Базилевич] - К.: Знання, 2011. - 608 с.
11. Страхування: підруч. / [кер. авт. кол. і наук.ред. С.С. Осадець] - К.: КНЕУ, 2006. - 599с.
12. Страхування. Навч. посіб. / Фисун В. І., Ярова Г. М. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.

Допоміжна література

1. Внукова Н.Н. Практика страхового бізнеса / Н.Н. Внукова. — К. : Либра, 2004. — 75 с.
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283 с.
3. Ганслі М. Теренс Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / М. Теренс Ганслі : Пер. с англ. — К. : Основи, 2006. — 437 с.
4. Клапків М.С. Витоки національного страхового ринку України: навч. посіб. / М.С. Клапків, Ю.М. Клапків. - Тернопіль: Карт- бланш, 2003. - 276 с.
5. Мних Є.В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика. К. : Знання України, 2008. — 284 с.
6. Страховий та інвестиційний менеджмент: підручник / [В.Г. Федоренко, В.Б. Захожий, О.Г. Чувардинський та ін.]. - К.: МАУГІ, 2002. - 340 с.
Шумелда Я. Основи актуарних розрахунків / Я. Шумелда. — Тернопіль, 2003.
7. Юлдашев Р.Т. Страховой бизнес: словарь-справочник / Р.Т. Юлдашев. — М. : Анкил, 2005. — 832 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

http://www.rada.gov.ua	Офіційний сайт Верховної ради України
http://www.kmu.gov.ua	Офіційний сайт Кабінет Міністрів України
http://www.ukrstat.gov.ua	Офіційний сайт Державна служба статистики України
http://www.minfin.gov.ua	Офіційний сайт Міністерство фінансів України
http://www.dfp.gov.ua/	Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України
http://www.sigma.com/	Report of world insurance market Sigma
http://www.uainsur.com	Офіційний сайт Ліги страхових організацій України
http://arsenal-strahovanie.com/	ЧАО «Страховая компания «Арсенал Страхование»
http://forinsurer.com/	Интернет- журнал о страховании
http://www.academic.ru	Финансовый, экономический и др. словари
http://zakon1.rada.gov.ua	Законодавство України
http://liga.net	Інформаційне агентство ЛІГА Бізнес Інформ